

Xipí  
Paulo Coelho

Їх називали дітьми квітів. Вільні й дивні хіпі. А Пауло відрізнявся від них. Він був звичайним. Бразильський хлопець з еспаньйолкою, що мріяв стати письменником, побачити й пізнати світ і себе самого. Та одного дня Пауло відчув: уже час. Зібрав речі й вирушив у мандрівку. Не думав про те, що буде завтра, – як усі хіпі. Перу, Чилі, Аргентина, автостоп, випадкові зустрічі, незнайомі обличчя. В Амстердамі Пауло зустрічає дівчину-хіпі Карлу. Вона перевертає його світ і кличе в загадкову подорож до Непалу. Мандруючи з дивакуватими й таємничими супутниками через Європу та Центральну Азію, вони шукатимуть шлях до себе. І одне до одного...

Пауло Коельйо

Xipí

О Маріє, зачата без гріха,

молися за нас,

що звертаємося до Тебе.

Амінь

Його повідомили: «Мати твоя і брати твої стоять надворі, хочуть побачитися з тобою».

Він же у відповідь сказав їм: «Мати моя і брати мої це ті, що слухають слово Боже й його виконують».

Лука 8:20–21

Я гадав, що моя мандрівка закінчилась на останній межі моїх сил, що стежка передо мною закрыта, що харчі вичерпались і час надійшов скритись у мовчазній темряві.

Але я бачу, що твоя воля не знає кінця в мені. І якщо старі слова завмирають на язиці, нові наспіви рвуться з серця. А де губляться старі стежини, зростає нова земля з усіма своїми дивами[1 – Переклад Віри Вовк та Ігоря Костецького; Віра Вовк є представником української діаспори саме в Бразилії. (Тут і далі прим. пер.)].

Рабіндранат Тагор

Присвячується Кабіру[2 – Кабір (1440–1518) – індійський філософ-містик і поет, класик літератури гінді; святий у сікхізмі та суфізмі.], Румі,

Тагору[3 – Рабіндранат Тагор (1861–1941) – класик індійської літератури, Нобелівський лауреат (1913), писав бенгальською мовою.], апостолові Павлу, Гафізу[4 – Гафіз (справжнє ім'я Шамсуддін Мохаммад Гафіз Шіразі, нар. між 1310 та 1337 рр., помер 1389 чи 1390 р.) – класик перської й таджицької поезії, сповідував суфізм.], що супроводжували мене, відколи я їх відкрив, що написали частину мого життя, про яку розповідаю в цій книжці – часто їхніми словами.

Розказані тут історії – це частина мого досвіду. Я змінив порядок подій, імена та риси людей, скоротив деякі сцени, але все, що сталося, – це правда. Я використав оповідь від третьої особи, тому що це дозволило наділити персонажів власним голосом в описі їхніх життів.

У вересні 1970 року два місця змагалися за честь уважатися центром світу: лондонська площа Пікаділлі та амстердамська Дам. Та не весь світ про це знав. Якби людей запитали, то більшість відповіла б: «Білий дім у Сполучених Штатах та Кремль у Радянському Союзі». Адже переважна частина таких людей дізнавалися про щось із газет, телебачення, радіо – засобів інформації геть застарілих, що вже ніколи не набудуть того значення, яке мали, коли їх винайшли.

У вересні 1970 року авіаквитки коштували страшенно дорого, що дозволяло подорожувати тільки обраним. Утім це було не зовсім так для купи молоді, зовнішній вигляд якої лише й описували старі засоби інформації: волосся довге, убрання строкате, не миються (оце було брехнею, та молодь не читала газет, а дорослі вірили будь-якій новині, спроможній образити тих, кого вважали «загрозою для суспільства та добропорядності»), намагаються розбестити ціле покоління сумлінних юнаків та дівчат, прагнучи утвердитися в житті своїми жакливіми прикладами розпусти та «вільного кохання», як про це презирливо говорили. Так от, ці юрби молоді, щоразу чисельніші, мали систему поширення інформації, яку ніхто, геть ніхто не міг розкрити.

«Невидима пошта» не дуже переймалася повідомленнями про нову модель «Фольксвагена» чи нові марки прального порошку, щойно викинуті на ринок у всьому світі. Її новини зосереджувалися на тому, куди ж проляже чергова велика тропка, якою рушить оте юнацтво – зухвале, брудне, віддане «вільному коханню», одягнене так, як жодна людина з добрим смаком не дозволила б собі. Дівчата із заплетеними, уतिकаними квітами косами, у довгих спідницях і без ліфчиків, у намистах усіх кольорів і геть з усього; хлопці з місяцями не стриженими волоссям та бородами, у вицвілих і подертих зношених джинсах, бо джинси були дорогі в усьому світі, за винятком Сполучених Штатів, де вони колись вийшли з гетто фабричних робітників, а тепер красувалися під час гігантських концертів у Сан-Франциско та його околицях.

«Невидима пошта» існувала тому, що люди завжди відвідували концерти, обмінюючись ідеями про наступні місця зустрічей, про можливість спізнати світ, не сідаючи в туристичний автобус, де гід оповідає про краєвиди, доки молодші пасажери нудьгують, а старші сплять. І отак, із уст в уста, передавалися відомості про те, де буде найближчий концерт або куди тепер поведе велика тропка. І ні для кого не існувало фінансових меж, бо улюбленим читивом усієї цієї спільноти був не Платон, не Аристотель, не

комікси когось із популярних малювальників. Велика книга, без якої майже ніхто не подорожував до старого континенту, називалася «Європа за п'ять доларів на день» Артура Фроммера[5 – Артур Фроммер (Arthur Frommer, нар. 1929) – американський автор книжок про мандри й засновник серії путівників Frommer's (1957).]. З неї всі дізнавалися, де можна зупинитися, що подивитися, де поїсти, у яких місцях зустрічатися й де послухати музику наживо, майже не витрачаючись.

Єдиною на той час помилкою Фроммера було обмеження свого путівника Європою. Хіба не існували інші цікаві місця? Чи ж люди не були більше схильні поїхати до Індії, ніж до Парижа? Фроммер виправив цю помилку кількома роками пізніше, але тоді «Невидима пошта» взялася популяризувати шлях до Південної Америки – до колись загубленого міста Мачу-Пікчу[6 – Місто інків у горах Перу на висоті 2430 м, побудоване в XIV–XV ст.; стало відомим унаслідок експедиції археолога зі США Гайрама Бінгема 1911 р.], застерігаючи всіх, аби не надто розбалакували це тим, хто не знав культури хіпі, бо невдовзі в те місце понайдуть варвари з фотоапаратами та розлогими поясненнями (що швидко забуваються) про те, як одне індіанське плем'я створило так добре сховане місто, що його можна було відкрити лише з висоти – а це ж уважали неможливим, бо люди не літають.

Будьмо справедливими: існував і другий неабиякий бестселер, не такий поширений, як книжка Фроммера, але його проковтували люди, що вже пережили свою соціалістичну, марксистську, анархістську фазу, завершивши її – усі – глибоким розчаруванням у системі, вигаданій тими, хто казав про «незворотність узяття влади робітниками всього світу». Або що «релігія – це опій для народу» – на це заперечували, мовляв, хто вживає такий тупий вислів – нічого не тямить у народі, а ще менше – в опії. Адже в уявленнях погано й строкато вдягненого юнацтва жили Бог, боги, богині, ангели й тому подібне. Єдиною проблемою було те, що в тій книжці під назвою «Ранок магів» двох авторів: француза Луї Повеля та радянця Жака Берж'є – математика, колишнього розвідника, невтомного дослідника окультизму[7 – «Le Matin des magiciens. Introduction au réalisme fantastique» (фр. «Ранок магів. Вступ до фантастичного реалізму»), 1960, – книжка езотеричної тематики, де робиться спроба пояснити загадкові явища та події історії, зокрема німецький націонал-соціалізм. Характеристика Жака Берж'є неточна: Яків Бергер (1912–1978) народився в Одесі, 1925 р. з родиною переїхав до Франції, здобув освіту інженера-хіміка; брав участь у русі Опору, допоміг з'ясувати координати німецького ракетного центру в Пенемюнде, який 1943 р. було бомбардовано; в'язень Маутгаузена.], – говорилося прямо протилежне політичним підручникам: світ складається з цікавених речей, існують алхіміки, маги, катари, тамплієри – уживалися й інші слова, з якими не стати лідером продажів у книгарнях: один примірник читало щонайменше десять осіб – через непомірну ціну. Зрештою, Мачу-Пікчу теж згадувалося в книжці, і всі хотіли поїхати туди, до Перу, і там була молодь з усього світу (гаразд, з усього світу – це трохи перебільшення, бо ті, хто жив у Радянському Союзі, не могли аж так легко виїхати звідти).

\*\*\*

Та зрештою вернімося до справи: юнацтво з усіх куточків світу, кому вдавалося оформити безцінний «паспорт», зустрічалося на так званих «хіпівських тропях». Ніхто не знав точно, що означало слово «хіпі», та це було неважливо. Можливо, воно мало значення «велике плем'я без вождя», або «маргінали, що не нападають», або всі разом характеристики, зроблені на початку цієї глави.

Паспорти, ці маленькі книжечки, видані урядом, покладені в прив'язану на поясі сумку разом з грошима (які не були вже такими важливими),

використовували подвійно. По-перше, як усі знаємо, аби мати змогу перетнути кордон – адже прикордонники не піддавалися на прочитані новини й не відправляли назад людину лише через те, що не звикли до того одягу, і того волосся, і тих квітів, і тих намист, і того бісеру, і тих усмішок, від яких здавалося, що людина перебуває в постійному екстазі, – усе це приписували зазвичай, хоч і несправедливо, дії диявольських ліків, які – стверджувала преса – молодь споживала у щораз більших кількостях.

Другою функцією паспорта було убезпечити його власника в екстремальних ситуаціях – коли гроші повністю закінчувались і він не мав до кого звернутися. Ота «Невидима пошта» завжди надавала необхідну інформацію про місця, де документ можна було продати. Ціна змінювалася залежно від країни: паспорт Швеції, де всі біляві, високі й світлоокі, коштував дуже мало, оскільки міг бути перепроданий лише білявим, високим, світлооким і вони не були, як правило, у списку найбільше затребуваних. Але паспорт Бразилії коштував цілого статку на чорному ринку через те, що в цій країні, окрім білявих, високих і світлооких, є також чорні, високі й низькі з темними очима, люди східного типу з широкими очима, мулати, індійці, араби, євреї – ціла суміш, що мріяла про один із найжаданіших документів планети.

Щойно паспорт було продано, первісний власник ішов до консульства своєї країни та, удаючи переляк та пригніченість, казав, що на нього напали й усе вкрали, тепер він без грошей і без паспорта. Консульства багатших країн видавали паспорти й безплатний зворотний квиток додому, від другого одразу відмовлялися під приводом, що «дехто винен мені велику суму, має спочатку повернути своє». Бідніші країни, керовані зазвичай суворими урядами в руках військових, влаштовували цілий допит, аби побачити, чи прохач не перебуває у списку «терористів», розшукуваних за підривну діяльність. Пересвідчившись, що дівчина (або хлопець) має чисте досье, вони проти власної волі були змушені видати документ. І навіть не пропонували зворотного квитка, бо не мали інтересу, щоб оті відхилення впливали на покоління, які виховувались у пошані до Бога, родини та власності.

\*\*\*

Вертаючись до троп: після Мачу-Пікчу наставала черга Тіауанако в Болівії. Потому – Лхаса в Тибеті, куди було дуже важко потрапити, тому що, згідно з «Невидимою поштою», точилася війна між монахами й китайськими солдатами[8 – Тибет як незалежна теократична держава існував у 1912–1951 рр.; після поразки у війні з Китаєм став частиною КНР.]. Звісно, уявити собі цю війну було важко, але всі вірили й не наважувалися на довжелезну подорож, аби їх ув'язнили монахи чи солдати. Крім того, великі філософи доби, що саме роз'єднались у квітні того року, трохи раніше проголосили, що велика мудрість планети була в Індії. Цього вистачило, щоб юнацтво всього світу вирушило туди в пошуках мудрості, пізнання, гуру, обітниць бідності, просвітлення, зустрічі з My Sweet Lord[9 – Моїм Солодким Господом (англ.)]; це також назва пісні Джорджа Гаррісона, присвяченої Крішні.].

«Невидима пошта», однак, повідомила, що великий гуру «Бітлз» Махаріші Махеш Йогі спробував звабити й вступити в сексуальні стосунки з Мією Ферроу, акторкою, яка протягом років завжди мала нещасливий любовний досвід і поїхала до Індії на запрошення «Бітлз», можливо, щоб вилікуватися від пов'язаних із сексуальністю травм, які, здавалося, переслідували її, наче згубна карма.

Та все вказує на те, що карма Мії Ферроу мала подорожувати туди ж, куди Джон, Пол, Джордж та Рінго. Як оповідала Мія, вона медитувала в печері

великого гуру, коли він схопив її й намагався примусити до статевих стосунків. На той час Рінго вже повернувся до Англії, бо його дружина ненавиділа індійську їжу, а Пол також вирішив покинути усамітнення, переконавшись, що воно не дає користі.

Джордж та Джон ще перебували в храмі Махаріші, коли їх розшукала заплакана Мія і розповіла, що сталося. Обидва миттю зібрали свої валізи, і, коли Просвітлений вийшов спитати, що відбувається, відповідь Леннона була вражаюча:

- Чи ж ти не просвітлений до біса? Тоді маеш добре розуміти...[10 - Автор дещо змінив справжні слова Дж. Леннона.]

\*\*\*

Отже, у вересні 1970-го жінки правили світом - краще сказати, молоді хіпійки правили світом. Чоловіки тинялися собі, знаючи, що спокушала жінок не мода - у цій справі відомо, чие зверху, - тож змирилися раз і назавжди зі своєю залежністю, жили в занедбаному стані й ніби прохали: «Захисти мене, я самотній і не можу нікого знайти, бачу, що світ мене забув і кохання покинуло назавжди». Жінки обирали собі чоловіків, і не думаючи одружуватися, лише аби приємно й весело провести час і мати насичений та вигадливий секс. У речах важливих, як і в поверхових та дрібних, вирішальним голосом був саме їхній. Тому, коли «Невидима пошта» поширила новину про сексуальні домагання до Міі Ферроу і фразу Леннона, було негайно вирішено змінити маршрут.

Утворилась інша тропка: з Амстердама (Голландія) до Катманду (Непал) автобусом, який проїжджав через потенційно дуже цікаві країни: Туреччину, Ліван, Іран, Ірак, Афганістан, Пакистан і частину Індії (достатньо віддалену від храму Махаріші, зазначмо принагідно). Мандрівка тривала три тижні, проїжджалася шалена кількість кілометрів, а квиток коштував приблизно сто доларів.

Карла сиділа на площі Дам, питаючи себе, коли ж той, хто мав би супроводжувати її в цій магічній подорожі (як гадала вона, ясно ж), нарешті з'явиться. Вона полишила в Роттердамі свою роботу, добиратися до якої потягом було заледве годину, але, змушена заощаджувати кожен цент, їздила автостопом, і дорога забирала майже цілий день. Дівчина дізналася про автобусну подорож до Непалу в одній із десятків альтернативних газет, створюваних завдяки поту, любові й праці людей, які вважали, що мають щось розповісти світу, й одразу продавалися за дріб'язок.

Після тижня очікування Карла почала нервуватися. Вона зв'язалася з десятком хлопців з усього світу, кому цікаво було б побувати там, на тій площі, єдиною привабою якої є монумент у формі фалоса, що принаймні мав би підсилити чоловічу силу й мужність. Аж ні: ніхто з них не мав наміру їхати в такі незнайомі місця.

Про відстань не йшлося: більшість із них були зі Сполучених Штатів, Латинської Америки, Австралії та інших країн і потребували грошей для дорожніх авіаційних квитків та багатьох прикордонних пунктів перетину кордону, де їх могли б не пропустити й довелося б вертатися додому, не побачивши один із двох світових центрів. Вони приходили сюди, змучено сиділи на площі, курили марихуану, раділи можливості робити це на очах у поліції та буквально потрапляли в лапи сект і культів, якими кишіло місто. Вони забували принаймні на деякий час про те, що постійно чули:

синку, ти маєш піти в університет; підрізати це волосся; не сор?м своїх батьків, тому що інші (інші?) скажуть, що ми погано тебе виховали; те, що ти слухаєш, – це не музика; уже час знайти собі роботу; бери приклад із твого брата (чи сестри), що, хоч і молодший, уже має достатньо грошей на свої розваги й не просить у нас.

Тепер же, далеко від постійних сімейних нотацій, вони стали вільними людьми, а Європа була надійним місцем (адже вони не зважувалися перетнути славетну «залізну завісу», «вторгаючись» до якої-небудь комуністичної країни), і кожен був задоволений, адже в подорожі навчаєшся всього, що буде потрібне на решту життя, і цього не треба пояснювати батькам.

– Тату, я знаю, що ти хочеш, аби я мав диплом, але я це можу отримати в будь-який момент життя; зараз мені потрібен досвід.

Не існувало батька, який би зрозумів цю логіку, і лишалося тільки роздобути якісь гроші, продати якусь річ та вийти з дому, коли родина спить.

Ну гаразд, Карла була оточена особами вільними й налаштованими прожити те, чого більшість не мала мужності зазнати. Так чому ж не поїхати автобусом до Катманду? Тому що це не Європа – відповідали їй. Це щось нам геть не відоме. Але ж, коли щось станеться, завжди можна піти до консульства й попросити відправити нас на батьківщину (Карла не знала жодного випадку, коли б таке сталося, та легенда була саме така, а легенда стає дійсністю, якщо її часто повторювати).

На п'ятий день очікування того, кого вона могла б обрати собі за «супутника», вона почала впадати у відчай: нащо витрачати гроші на ночівлю, коли запросто могла б поспати в Magic Bus (такою була офіційна назва автобуса за сто доларів і з тисячами кілометрів)? Вона вирішила піти до ясновидиці, повз консультацію якої постійно проходила дорогою до Даму. Приміщення, як завжди, було порожнім: у вересні 1970-го всі мали паранормальні здібності або старалися розвивати їх. Та Карла була жінкою практичною і, хоча теж медитувала щодня й була переконана, що вже почала розвивати третє око – невидиму точку, розташовану поміж очей, – досі натрапляла лише на непевних хлопців, хоч її інтуїція запевняла, ніби вони – певні.

Тож вона вирішила звернутися до ясновидиці передовсім через те, що нескінченне очікування (уже минув майже тиждень – ціла вічність!) підводило її до рішення рухатися далі в жіночій компанії, а це прирівнювалося до самогубства насамперед тому, що вони мали проїхати чимало країн, де дві самотні жінки здавались би принаймні підозрілими і, за найгіршою гіпотезою її бабці, зрештою були б продані як «білі рабині» (цей термін здавався Карлі еротичним, та вона не хотіла спробувати це на власній шкурі).

Ясновидиця, що звалася Лайла й була трохи старша за Карлу, вдягнена в усе біле і з блаженною усмішкою людини, яка живе в контакті з Найвищою Істотою, привітала дівчину поклоном (певно, думала в ту мить: «Нарешті зароблю грошей, щоб оплатити оренду за день»), запросила сісти, що та слухняно зробила, а провидиця похвалила її за те, що обрала в кімнаті якраз місце сили. Карла уявила собі, що й справді наближалася до відкриття свого третього ока, та підсвідомість підказала їй, що Лайла, напевно, казала це всім – чи то пак небагатьом, хто сюди заходив.

Однак менше з тим. Запалено ладан («Привезли з Непалу», – зауважила ясновидиця, та Карла знала, що його виробляли десь поблизу: пахощі були однією з головних продукцій хіпі, разом з намистами, сорочками батік та латками з хіпівським символом, або квітами, або фразою «Flower Power»[11

- Сила квітів (англ.)], щоб чіпляти на одяг). Лайла взяла колоду карт і почала тасувати, потім попросила Карлу зрізати посередині, поклала три карти й почала тлумачити їх у якнайтрадиційніший спосіб. Карла її перервала.

- Я не для цього сюди прийшла. Я хочу тільки дізнатися, чи знайду собі когось, щоб разом їхати в те саме місце, звідки, ти казала... - вона зробила притиск на «звідки, ти казала», бо не хотіла собі згубної карми. Якби вона сказала лише «хочу їхати в те саме місце», то, певно, опинилась би в одному з амстердамських передмість, де була фабрика пахоців, - звідки, ти казала, походить ладан.

Лайла всміхнулася, хоча всередині почувалася геть інакше - аж кипіла від люті, що її перервали в такий урочистий момент.

- Так, звичайно, поїдеш.

Це вже такий обов'язок ясновидиць та гадалок - завжди казати те, що клієнти хочуть почути.

- І коли?

- До кінця завтрашнього дня.

І обидві раптом застигли з подиву.

Карла вперше відчула, що жінка казала правду, бо її голос звучав рішуче, урочисто, ніби долинав з іншого виміру. Лайла, зі свого боку, була перелякана - так ставалося не завжди, а коли вже ставалося, вона відчувала страх покарання за безцеремонне вторгнення в той світ, що здавався і облудним, і справжнім, хоча вона й виправдовувалася щоночі в молитвах, кажучи, що все, роблене нею на землі, було, аби допомогти іншим стати певнішими в тому, у що вони хотіли вірити.

\*\*\*

Карла тут же встала з «місця сили», заплатила за половину сеансу й вийшла раніше, ніж би прибув той, на кого вона чекала. «До кінця завтрашнього дня» звучало непевно - це міг бути й день сьогоднішній. Але все ж вона знала, що тепер на когось очікувала.

Вона повернулася на своє місце на Дамі, розгорнула книжку, яку читала і яку мало хто знав - що надавало її авторові статусу «культового», - «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкіна, яка розповідає про міфічні місця, як оті, що дівчина прагла відвідати. Вона вдавала, що не чує хлопців, які на кожному кроці відволікали її ідіотськими питаннями - непевний привід, аби зав'язати ще непевнішу розмову.

Пауло та аргентинець уже перебалакали про що тільки можна й тепер споглядали оті рівнини, хоч насправді не перебували там у цей момент - разом з ними подорожували спогади, імена, цікавість і насамперед безмежний страх того, що може статися на голландському кордоні, можливо, за двадцять хвилин.

Пауло намагався сховати своє довге волосся під куртку.

– І ти вважаєш, що отак зможеш обдурити прикордонників? – запитав аргентинець. – Вони призвичаєні до всього, геть до всього.

Пауло відмовився від своєї ідеї та спитав аргентинця, чи той не хвилюється.

– Звичайно, хвилююся. Насамперед тому, що вже маю два штемпелі в'їзду в Голландію. Тож вони з підозрою дивитимуться, чого це я зачистив. А це може означати лише одне.

Наркотрафік. Та, наскільки Пауло знав, наркотики там були дозволені.

– Та ні. Опіати жорстко переслідуються. Те саме з кокаїном. LSD, звичайно, не проконтролюєш, бо достатньо змочити книжкову сторінку або шматок тканини в суміші, а потім порізати й продати клаптиками. Але все, що можна виявити, здатне спровокувати ув'язнення.

Пауло визнав за краще припинити тут цю розмову, бо йому кортіло запитати аргентинця, чи не везе той чогось такого, та сам факт знання про таке вже перетворював його на співучасника злочину. Його вже раз арештовували, хоч він і був зовсім невинуватим, – у країні, де на вході до всіх летовищ розтиражовано: «Бразилія: люби її або залиш її».

Як це завжди трапляється з думками, які ми намагаємося викинути з голови, бо ті несуть страшенний негатив – а це притягує ще більше диявольської енергії, – сам спогад про те, що трапилось у 1968-му, не лише змусив його серце здригнутися, але й пережити в подробицях ту ніч у ресторані в Понта-Гросі[12 – Понта-Гроса – місто на півдні Бразилії.], у бразильському штаті Парана, відомому паспортами для осіб світловолосих і з ясними очима.

Він повертався зі своєї першої тривалої модної хіпівської тропи. Разом з коханою – старшою на одинадцять років, народженою й вирослою під комуністичним режимом у Югославії, дочкою знатної родини, що втратила все, але дала їй освіту, яка дозволяла говорити чотирма мовами, утікачкою до Бразилії, одруженою з мільйонером на правах спільного володіння майном та розлученою, коли виявила, що він уважав її вже «старою» (у її 33 роки) і був тепер із дев'ятнадцятилітньою дівчиною, але вона мала блискучого адвоката, який домігся для неї відшкодування, достатнього, аби не працювати ані дня решту свого життя. Вони вирушили до Мачу-Пікчу транспортом, знаним як Потяг Смерті, – згромадженням вагонів, вельми відмінним від потяга, у якому він їхав тепер.

– Чому його називають Потягом Смерті? – запитала коханка контролера. – Ми ж не переїжджаємо через багато проваль.

Пауло аж ніяк не цікавила відповідь, та вона все одно пролунала.

– Раніше цей потяг використовували для перевезення прокажених, хворих і померлих від страшної епідемії жовтої лихоманки, що спіткала департамент Санта-Крус.

– Сподіваюся, що вагони було неабияк добре дезінфіковано.

– Відтоді хіба могло трапитися, що якісь шахтарі між собою почубляться, а так хворих більше не було.

Шахтарі, яких він мав на увазі, походили не зі штату Мінас-Жерайс[13 – В оригіналі гра слів: шахтар (mineiro) може означати й мешканця штату Мінас-Жерайс.], у Бразилії, це були ті, хто працював днями й ночами в цинкових шахтах Болівії. Гаразд, вони перебували в цивілізованому світі, і Пауло сподівався, що нікому не заманеться чубитися того дня. Обох заспокоювало принаймні, що більшість пасажирів були жінками, у котелках та барвистих оджах.

\*\*\*

Вони прибули в Ла-Пас, столицю країни, що на висоті 3610 метрів, та оскільки піднімалися потягом, то не відчували наслідків розрідженого повітря. Зійшовши на станції, побачили юнака в оджах, що вказували на його належність до певного племені, – той сидів на землі, ледь при тямі. Вони спитали, що з ним («Я не можу нормально дихати»). Якийсь перехожий порадив жувати листя коки – племінний звичай, що допомагав місцевим долати наслідки високогір'я, – воно вільно продавалося на вуличних ринках. Хлопець уже почувався краще й попросив, аби його залишили самого, – він збирався до Мачу-Пікчу того ж дня.

Адміністратор у готелі, який вони собі обрали, відвів його кохану вбік, сказав кілька слів і тут же зареєстрував їх. Вони піднялися в номер й одразу ж заснули, але Пауло все-таки запитав спочатку, про що ті говорили:

– Ніякого сексу в перші два дні.

Це було неважко виконати. Настрою не було ні на що.

Два дні в столиці Болівії вони були без сексу, без жодного побічного ефекту кисневого голодування, так званого сороче. Як він, так і кохана приписали це терапевтичному ефекту листя коки, що насправді не мало до цього жодного стосунку; від сороче страждають люди, які, перебуваючи на рівні моря, раптово піднімаються на значні висоти – десть на рівні літаків, – не даючи організмові часу пристосуватися. А ця пара провела сім довгих днів, піднімаючись Потягом Смерті. Значно краще, аби пристосуватися до місцевості, і надійніше, ніж повітряний транспорт, – Пауло бачив в аеропорту Санта-Крус-де-ла-Сьєрра пам'ятник «героїчним пілотам компанії, які пожертвували своїми життями, виконуючи обов'язок».

У Ла-Пасі вони зустріли перших хіпі – ті як представники великого племені, свідомого відповідальності та солідарності, що їх належить виявляти до своїх, завжди носили славетну перевернуту вікінгівську руну[14 – Насправді поданий автором символ, популярний також і в русі хіпі, є емблемою ядерного роззброєння, розробленою в 1958 р. британським дизайнером Джеральдом Голтомом: комбінація англійських букв N та D (Nuclear Disarmament – ядерне роззброєння) у прапорцевій сигналізації, вписаних у коло, що символізує Землю.]. У Болівії, країні, де всі носили барвисті пончо, куртки, сорочки та піджаки, було практично неможливо зрозуміти, хто є хто, без руни, пришитої до піджака чи штанів.

Ці перші хіпі були двома німцями й канадкою. Кохану, яка говорила по-німецькому, негайно запросили пройти по місту, тоді як він та канадка

дивились одне на одного, не знаючи, що й сказати. Коли за півгодини ті троє вернулися з прогулянки, було вирішено, що треба одразу вирушати, а не витрачати гроші там: вони попрямують до найвищого у світі прісного озера, перетнуть його на кораблі, причалять на протилежному березі, уже на перуанській території, та попрямують одразу до Мачу-Пікчу.

Усе пішло б, як планувалося, якби, прибувши на берег Тітікаки (цього найвищого у світі озера), не натрапили прямісінько на вікодавній монумент, знаний як Брама Сонця[15 - Одна зі споруд археологічного комплексу Тіауанако (Болівія), центру однойменної доколумбової культури, покинутого близько 1000 р. н. е.]. Його оточили інші хіпі, узявшись за руки, виконуючи ритуал, який не хотілося переривати і в якому водночас вони самі радо б узяли участь.

Якась дівчина їх побачила, мовчки підкликала, кивнувши головою, і всі четверо всілися поряд з іншими.

Не потрібно пояснювати, чому всі були там: Брама казала сама за себе.

Майже по центру поперечини йшла велика тріщина, можливо, від удару блискавки, але решта була прикрашена розкішними барельєфами, що оповідали історії вже забутої, та ще присутньої епохи, які хотіли бути пригаданими й заново відкритими. Брама була зроблена з єдиної брили, а на поперечині вирізьблено ангелів, володарів, утрачені символи культури, які, за місцевими переказами, пояснюють, як відродити світ, якщо його зруйнує людська ненаситність. Пауло, який через отвір Брами зміг побачити вдалині озеро Тітікака, розплакався, ніби перебував у контакті з її будівничими - людьми, що поспіхом покинули місцевість, навіть не закінчивши роботи, боячись чогось або когось, хто з'явився й вимагав зупинитися. Дівчина, що покликала їх до кола, усміхнулася теж зі сльозами на очах. Решта сиділи, заплющивши очі, розмовляючи зі стародавніми, прагнучи дізнатися, що їх привело сюди, віддаючи шану таїні.

Хто хоче навчитися магії, повинен спочатку роздивитися навкруги. Усе, що Бог хотів сказати людській істоті, він розмістив у неї навпроти - це так звана Заповідь Сонця. Заповідь Сонця демократична, придумана не для проникливих чи праведних, а для звичайних людей. Могутність - у всіх маленьких речах, що лежать на людському шляху; світ - це аудиторія, Вища Істота знає, що ти живий, і буде тебе навчати.

І всі мовчали, дослухаючись до того, чого не могли збагнути напрому, та знаючи, що це - правда. Одна дівчина заспівала мелодію мовою, якої Пауло не міг зрозуміти. Якийсь хлопець - можливо, найстарший з усіх - піднявся, розкинув руки і виголосив заклинання:

Нехай Усевишній Господь нам подасть

райдугу на кожну бурю,

усмішку на кожну сльозу,

благословення на кожну трудність,

відповідь на кожну мольбу.

І саме в цей момент долинув гудок корабля, що насправді був судном, побудованим в Англії, розібраним та доставленим до одного чилійського міста, перевезеним частинами на мулах на висоту 3800 метрів, де лежить озеро.

Усі попливли в напрямку давнього загубленого міста інків.

Там вони провели незабутні дні – адже до того місця мало кому вдавалось дістатися, хіба тільки тим, хто були Божими створіннями, вільними духом і готовими без страху зустріти невідоме.

Вони спали в покинутих хатах, без дахів, дивлячись на зірки, кохалися, іли, що привезли із собою, щоденно милися геть голими в ріці, яка протікала попід горою, балакали про те, що боги, можливо, насправді були космонавтами й висадилися на Землі в цій місцевості. Усі прочитали ту саму книжку швейцарця, який зазвичай тлумачив інківські рисунки як спробу показати зірки подорожнім, так само вони прочитали Лобсанга Рампу, тибетського монаха, що говорив про розплющення третього ока, – а потім один англієць розповів усім, хто зібрався на центральній площі Мачу-Пікчу, що той монах звався Сиріл Генрі Госкін і був водопровідником з англійської глибинки, чию особу нещодавно встановили[16 – Для цього австрійський географ, альпініст і тибетолог Генріх Гаррер найняв приватного детектива; з'ясувалося, що Госкін навіть не знав тибетської мови.] й чию справжність уже спростував Далай-лама.

Уся група була досить спантеличена, зокрема тому, що, як і Пауло, вірила, що навіть існувала залоза проміж очей, називана шишкоподібною, чие справжнє призначення ще не розкрили вчені. Тож третє око існувало – хоча й не в тій формі, як його описав Лобсанг Сиріл Рампа Госкін.

На третій ранок кохана захотіла повернутися додому й вирішила також – не лишивши найменшого місця для сумнівів, – що Пауло повинен її супроводжувати. Не попрощавшись і не озирнувшись, вони вирушили до схід сонця й два дні спускалися східним схилом гірського пасма в автобусі, набитім людьми, свійськими тваринами, іжею, ремісницькими виробами. Пауло цим скористався, щоб купити барвисту сумку, яку міг скласти й сховати у свій заплічник. Він також постановив ніколи знов не вирушати в автобусну подорож тривалістю більше одного дня.

З Ліми вони автостопом рушили на Сантьяго-де-Чилі – світ був тоді спокійним, автомобілі зупинялися, але відчувався певний страх до того, як парочка була вдягнена. Там, прокинувшись бадьорими, попрохали когось намалювати мапу, як перетнути гори у зворотному напрямку тунелем, що з'єднував країну з Аргентиною. Рушили в бік Бразилії – знов автостопом, тому що кохана сказала, мовляв, гроші, які ще в неї лишалися, могли придатися в якійсь медичній потребі, – завжди така обачна, завжди старша, завжди зі своїм практичним комуністичним вихованням, що ніколи не дозволяло їй повністю розслабитися.

Уже в Бразилії, у штаті, де більшість одержувачів паспорта – блондини з блакитними очима, вони вирішили зробити ще одну зупинку на пропозицію коханки.

– Їдьмо подивитися Вілу-Велю[17 – Природний парк Віла-Веля в штаті Парана на півдні країни.]. Кажуть, що це фантастична місцина.

Вони не здогадувалися про кошмар.

Не передчували пекла.

Не були готові до того, що на них чекало.

Спершу вони проїхали по різних фантастичних унікальних місцях, де щось уже пророчило, що в майбутньому ті будуть зруйновані ордами туристів, котрі мали на думці самі лише закупи та порівняння з принадами власного дому. Але манера, у якій кохана це сказала, не лишала місця для сумнівів: наприкінці фрази не стояв знак питання, це просто був спосіб поставити до відома.

Їдьмо подивитися Вілу-Велю, звичайно. Фантастичне місце. Геологічна пам'ятка з неймовірними природними скульптурами, висіченими вітром, які префектура найближчого міста намагалася за всяку ціну популяризувати, витрачаючи на це купу грошей. Усі знали, що Віла-Веля існує, однак деякі найнеобачніші потрапляли на пляж в одному найближчому до Ріо-де-Жанейро штаті, а інші визнавали, що воно цікаво, але дуже стомливо – їхати аж туди, де вона розташовувалася насправді.

Пауло з його коханкою виявилися єдиними відвідувачами місцини й були вражені тим, як природі вдається створити келихи, черепах, верблюдів, чи, краще сказати, тим, як же ми вміємо все узагальнювати, навіть коли отой верблюд насправді здавався гранатом коханці та апельсином – йому. Зрештою, на противагу побаченому в Тіауанако, оці скульптури з пісковика надавалися до будь-якого тлумачення.

Звідти знов автостопом вони гайнули до найближчого міста. Кохана, знаючи, що вже невдовзі дістануться додому, вирішила – таки насправді все вирішувала вона, – що тієї ночі, уперше за багато тижнів, вони спатимуть у доброму готелі та їстимуть м'ясо на вечерю! М'ясо – одна з традиційних страв того регіону Бразилії, те, чого вони не куштували відтоді, як покинули Ла-Пас, бо ціна завжди здавалася непомірною.

Вони зареєструвались у нормальному готелі, прийняли душ, покохались й спустились у вестибюль, плануючи запитати, де можна досхочу наїстися в ресторані типу рудізіу[18 – Специфічні для Бразилії й Португалії ресторани табльдот: подаються смажені м'ясні страви, а відвідувачі просять офіціантів відрізати вподобаний шматок; гарніри й десерти викладені на великих столах у центрі залу.].

Поки чекали на адміністратора, підійшли двоє чоловіків і досить брутально зажадали вийти з ними з готелю. Обое тримали руки в кишенях, ніби стискаючи зброю й воліючи не приховувати цього.

– Зберігаймо спокій, – сказала кохана, переконана, що це напад. – Там, нагорі, у мене є каблучка з діамантами.

Та пару вже тримали за передпліччя й підштовхували наперед, відірвавши одне від одного. На порожній вулиці стояли два автомобілі без номерів, біля яких – ще двоє чоловіків, один тримав їх під прицілом.

– Не рухатися, жодних підозрілих жестів. Маємо вас обшукати.

І заходилися брутально облапувати обох. Кохана спробувала ще сказати щось, тоді як Пауло занурювався в якийсь ніби транс, абсолютний жак. Єдине, що він міг робити, – це скося дивитися, чи не було поряд свідка, який би викликав поліцію.

– Стули пельку, хвойда, – сказав один із незнайомців.

Вони видерли їхні сумки з паспортами та грошима й посадовили кожного на задні сидіння різних автівок. Пауло навіть не мав часу поглянути, що відбувалося з коханою, і так само вона не знала, що коїлося з ним.

Усередині був іще один чоловік.

– Одягніть це, – сказав він, простягаючи йому каптура. – І ляжте на підлогу.

Пауло зробив, що йомуказано. Мозок уже не реагував. Автомобіль рвонув із місця. Йому хотілося сказати, що родина має гроші, що заплатить за нього будь-який викуп, та слова застрягали в горлі.

Потяг почав зменшувати швидкість; це, певно, означало, що вони прибувають на кордон з Голландією.

– З тобою все добре, чоловіче? – запитав аргентинець.

Пауло ствердно кивнув головою, шукаючи приводу побалакати й так прогнати ті думки. Уже більше року минуло, відколи він був у Вілі-Велі, і в більшості випадків йому вдавалося тримати під контролем отих чортів у голові, та коли слово ПОЛІЦІЯ потрапляло в його поле зору – навіть коли це був звичайний митник, – жах повертався. Проте цього разу страх супроводжувався цілою історією, яку він уже розказав деяким друзям, але завжди дистанціюючись, ніби споглядав самого себе. Але тепер – уперше – він оповідав історію для себе самого.

– Якщо нас затримують на кордоні, немає проблеми. Поїдемо до Бельгії й потрапимо через інше місце, – продовжив аргентинець.

Тепер Пауло вже не надто хотів балакати з цим типом – параноя верталась. А коли він і справді везе важкі наркотики? А якщо ті вирішать, що він його співучасник, та й запроторять його до в'язниці – аж доки не доведе свою невинуватість?

Потяг зупинився. Це була ще не митниця, а маленька станція бозна-де, на якій увійшло двоє, зійшло п'ятеро. Аргентинець, бачачи, що Пауло не був надто схильний до балачки, лишив його зі своїми думками, але непокоївся: той геть змінився на лиці. І ще раз спитав:

– То як, з тобою все гаразд, еге ж?

– Я займаюсь екзорцизмом.

Аргентинець зрозумів і більш не сказав нічого.

Пауло знав, що там, у Європі, такого не траплялося. Точніше, ставалося в минулому – і він завжди питав себе, як же люди, прямуючи до газових камер у концентраційних таборах або вишикувані перед братською могилою, побачивши, як передній ряд уже впав від куль розстрільного загону, не виявляли жодної реакції, навіть не намагалися втікати, не кидалися на своїх катів.

Усе просто: жах був такий великий, що люди вже чулися не там, а деінде. Мозок блокує все, немає ні жаху, ні боязні – хіба ще якась дивна покора перед тим, що відбувається. Емоції зникають, аби звільнити місце для такого собі лімбу, де все відбувається в якійсь зоні, досі не поясненій науковцями. Лікарі виносять вердикт: «тимчасова шизофренія, спричинена

стресом», – і ніколи не завдають собі клопоту точно дослідити наслідки емоційного отуплення, як вони це називають.

І, певно, щоб повністю очиститися від привидів минулого, він іще раз пережив цю історію до кінця.

Чоловік на задньому сидінні здавався людянішим від тих, хто наскочив у готелі.

– Не хвилюйся, ми тебе не вб'ємо. Лягай на підлогу.

Пауло ні про що не хвилювався: голова вже не працювала. Здавалося, ніби він увійшов у якусь паралельну реальність, мозок відмовлявся прийняти те, що відбувалося. Єдине, що він вимовив, було запитання:

– Можна мені триматися за вашу ногу?

– Звичайно, – відповів той чоловік. Пауло вхопився міцно, мабуть, міцніше, ніж собі уявляв, може, і синця тому залишив, та чоловік не реагував – він знав, що відчував Пауло, і, певно, не радів тому, що молодий, повний життя хлопець зазнавав отакого. Але мусив коритися наказам.

\*\*\*

Було не зрозуміло, скільки часу машина їхала. І що далі вона їхала, то більше Пауло впевнювався, що його везуть на страту. Він уже трохи розумів, що відбувалося: його схопили якісь люди з воєнізованого загону й тепер він був офіційно зниклим безвісти. Але що це тепер важило?

Машина зупинилась. Його грубо витягли й, підштовхуючи, повели по якомусь ніби коридору. Раптом нога наштоткнулася на щось на підлозі – на якусь колоду.

– Будь ласка, повільніше, – попросив він.

– Заткни пельку, терорист!

Він упав на підлогу. Йому наказали підвестися й повністю роздягтись, але дуже обережно, аби не зсунувся каптур. Він зробив, як наказали. Тут же його почали бити, і, оскільки він не розумів, звідки сипались удари, тіло не могло приготуватися, а м'язи не встигали стиснутись, тож біль був сильніший, ніж він коли-небудь відчував у різних бійках, у які встрягав замолоду. Він знов упав, і стусани змінилися копняками. Биття тривало десять чи п'ятнадцять хвилин, доки чийсь голос наказав зупинитися.

Пауло був притомний, але не розумів, чи йому щось зламали, бо не міг і поворухнутися від болю. Та все одно голос, який наказав припинити тортури, зажадав, аби затриманий знову підвівся. І почав ставити низку запитань про партизанську війну, про поплічників, про те, що він робив у Болівії, чи мав контакт із товаришами Че Гевари, де захована зброя, погрожуючи вирвати око, бо в його співучасті були певні. Інший голос, що належав, так би мовити, «доброму поліцейському», сказав цілком протилежне. Що буде краще, коли він зізнається в нападі, який вони вчинили на один місцевий банк, – тоді все б уладналось. Пауло запроторили б до в'язниці за злочини, але більше б не били.

Саме в цю мить, коли він заледве підводився, його почав покидати летаргічний стан, у якому Пауло перебував, і знову з'явилося те, що він завжди вважав однією з властивостей людського ества: інстинкт самозбереження. Йому необхідно було вийти з цієї ситуації. Треба заявити про свою невинуватість.

Йому наказали розповісти про все, що він робив попереднього тижня. Пауло розповів з подробицями, проте був певен, що ті ніколи нічого не чули про Мачу-Пікчу.

– Не гайте часу, намагаючись нас обдурити, – сказав «поганий поліцейський». – Ми знайшли цю мапу у вашому готельному номері. Вас та білявку бачили на місці нападу.

Мапу?

Через проріз у каптурі чоловік показав малюнок, який хтось зробив у Чилі: там було вказано, де розташований тунель крізь Анди.

– Комуністи вважають, що виграють наступні вибори. Що Альєнде[19 – Сальвадор Альєнде (1908–1973) – президент Чилі в 1970–1973 рр., представник соціалістичної партії; загинув під час військового перевороту, організованого генералом А. Піночетом.] використає золото Москви, аби підкупити всю Латинську Америку. Та ви дуже помиляєтесь. Яка ваша роль в альянсі, що вони формують? І які контакти маєте в Бразилії?

Пауло благав, клявся, що нічого з цього не було правдою, що він – просто людина, яка хоче мандрувати й пізнавати світ, – і заразом питав, що вони роблять з його коханою.

– З отою, яку прислали з комуністичної країни, з Югославії? З нею поводяться, як вона того заслуговує, – була відповідь «поганого поліцейського».

Жах почав повертатися, але не можна було втрачати самоконтроль. Треба зрозуміти, як вийти з цього кошмару. Треба було пробудитися.

\*\*\*

Хтось установив коробку з дротами й ручкою в нього межі ніг. Інший зауважив, що то називалося «телефон»: досить було тільки прикріпити металеві крокодили до тіла й повернути рукоятку – і Пауло матиме шок, якого не витерпів би жоден чоловік.

І раптом, відчувши цей пристрій, він зрозумів єдиний вихід, який мав, відкинув упокореність і підвищив голос:

– Гадаєте, що я боюсь електрошоку? Гадаєте, я боюсь болю? Тож не хвилюйтесь, я сам себе катуватиму. Я вже сидів у божевільні не раз і не двічі, а тричі; уже скуштував багацько електрошоків, тож можу виконати цю роботу за вас. Ви про це маєте знати, гадаю, ви знаєте все про мое життя.

І, сказавши це, заходився роздряпувати своє тіло аж до крові, волаючи водночас, що вони знають усе, що можуть убити його, що йому начхати – він вірить у перевтілення і ще повернеться за ними. За ними та їхніми родинами, щойно прибуде до іншого світу.

Хтось підійшов і схопив його за руки. Усі мали переляканий вигляд, проте ніхто нічого не сказав.

– Облиште це, Пауло, – сказав «добрий поліцейський». – Можете пояснити мені мапу?

Пауло говорив голосом людини, охопленої шалом. Волаючи, він пояснив, що трапилося в Сантьяго: їм було потрібно зорієнтуватися, як дістатися до тунелю, що з'єднує Чилі з Аргентиною.

– А моя кохана, де моя кохана?

Він кричав щораз дужче, сподіваючись, що вона зможе його почути. «Добрий поліцейський» намагався заспокоїти його – очевидно, на початку свинцевих років[20 – Найжорстокіший період (1968–1974) військової диктатури в Бразилії.] репресії ще не надто лютували.

Той попросив облишити страхи, мовляв, якщо невинуватий, то нема причини хвилюватися, але спочатку треба перевірити все, що Пауло сказав, – тож він мав лишатися там деякий час. Не сказав скільки, але запропонував сигарету. Пауло помітив, що люди виходили з кімнати, уже не дуже цікавлячись ним.

– Почекай, доки я вийду з кімнати йgrimну дверима. Тоді можеш зняти каптур. Щоразу, як чутимеш, що хтось наближається до дверей, одягни його знов. Щойно в нас буде необхідна інформація – тебе звільнять.

– А моя кохана? – далі кричав він.

На це він не заслужив. Хоч би яким поганим сином він був, хоч би скільки головного болю завдав батькам, але не заслужив на таке. Він був невинуватий, та якби в той момент мав у руці зброю, здатен був би розстріляти там усіх. Немає відчуття жакливішого, ніж нести покарання за те, чого ніколи не робив.

– Не хвилюйтеся. Ми не виродки й не насильники. Просто хочемо покінчити з тими, хто намагається покінчити з країною.

Чоловік вийшов, grimнувши дверима, і Пауло зняв каптур. Він був у звуконепроникній кімнаті, тому й перечепився об поріг, коли заходив. Праворуч установлене велике тьмаве скло – певно, аби стежити за ув'язненим тут. На стіні були дві чи три вибоїни від куль, і, здавалося, з одної звисала волосинка. Та треба було вдавати, що йому все це не цікаво.

Він оглянув своє тіло – криваві подряпини, що він сам же й зробив, – обмацав себе всього й виявив, що йому нічого не зламали – то були майстри не залишати тривалих слідів, і, певно, його реакція саме тому їх і відлякала.

Він подумав, що далі вони зв'яжуться з Ріо-де-Жанейро, де підтвердять його госпіталізації й терапію електрошоком, і простежать увесь шлях його з коханою, чий іноземний паспорт, можливо, її б захистив – або й занапастив, бо вона прибула з комуністичної країни.

Якщо він брехатиме, його мучитимуть без упину багато днів. Якщо казатиме правду – мабуть, дійдуть висновку, що він просто обкурений хіпі, дитина заможної родини, і випустять.

Він не брехав і прагнув, аби це швидше зрозуміли.

Він не знав, скільки часу провів там, – вікон не було, світло завжди увімкнене, а єдине обличчя, яке йому вдалося побачити, – то фотографа цього місця тортур. Казарма? Поліцейський відділок? Той наказав зняти каптур, поставив фотоапарат перед його лицем так, аби ніщо не видавало, що він голий, наказав повернутися в профіль, зробив іще одне фото й вийшов, не обмінявшись і словом із ним.

Навіть стук у двері не дозволяв зрозуміти розпорядок: іноді після ранкової кави сніданок подавався дуже скоро, а от на вечерю доводилося надто довго чекати. Коли йому треба було до туалету, він стукав у двері, уже надягши каптура, аж доки тим – мабуть, через матове скло – ставало ясно, чого йому треба. Іноді він пробував заговорити з типом, що супроводжував його до туалету, та без жодної реакції. Саме мовчання.

Більшу частину часу він спав. Одного дня (чи ночі?) спробував помедитувати, як колись, або сконцентруватися на чомусь високому – згадав, що Сан-Хуан де ла Круз казав про темну ніч душі, згадав, що монахи роками самотіють у печерах у пустелі або в горах Гімалаїв, – він міг би наслідувати цей приклад, використати те, що відбувалося, задля спроби перетворитися на кращу особистість. Пауло дійшов висновку, що адміністратор готелю – вони з коханою, певно, були єдиними відвідувачами – їх видав; часом він хотів повернутися й убити його, щойно звільниться, а інколи гадав, що найкращим способом послужити Господу було простити від усього серця, бо той не видав, що творить.

Та прощення – дуже складне мистецтво, і він шукав контакту зі Всесвітом у всіх своїх подорожах, проте це не означало, принаймні в той момент його життя, потурання тим, що завжди насміхалися над довгим волоссям, питали посеред вулиці, скільки часу він не мився, казали, що барвисті одєжі свідчать про невпевненість у сексуальній орієнтації – скільки, мовляв, мужиків уже побувало в його ліжку, радили облишити бродяжництво, закинути наркотики та пошукати пристойну роботу й працювати задля того, аби країна вийшла з кризи.

Ненависть до несправедливості, бажання помсти й відсутність почуття прощення не дозволяли належно сконцентруватися, і невдовзі медитацію перервали думки ниці, але ж виправдані, як йому гадалося. Чи сповістили його родину?

Батьки не знали, коли він збирався повернутися, отже, не мали дивуватися тривалій відсутності. Обое завжди нарікали на те, що він мав кохану, старшу на одинадцять років, яка намагалася використати його для своїх невисловлених бажань, аби зламати рутину життєвих невдач, іноземку з неправильної країни, маніпуляторку юнаками, яким був потрібний замітник матері, а не приятелька, як усім його друзям, як усім його недругам, як усім на світі, хто йшов уперед, не створюючи нікому проблем, не змушуючи родину виправдовуватись і здаватися неспроможною правильно виховати власних дітей. Сестра Пауло вчилася на інженера-хіміка й відзначилася як одна з найуспішніших студенток, та вона не була приводом до гордошів: батьків набагато більше турбувало, як улаштувати сина в їхньому світі.

А потім, через деякий час, тривалість якого було неможливо визначити, Пауло почав думати, що заслужив саме на те, що відбувалося. Дехто з друзів удавався до збройної боротьби й знав, що на нього чекає, а йому випало якраз платити за наслідки: це мало бути небесною карою – не людською. За численні прикросі, які спричинив, він тепер заслужив сидіти голим на підлозі камери, споглядаючи своє нутро й не знаходячи жодної сили, жодної духовної втіхи, жодного голосу, що промовив би до нього, як це трапилося біля Брами Сонця.

І єдина річ, яку він міг робити, – це спати. Завжди сподіваючись, що пробудиться від кошмару, і завжди прокидаючись у тому ж місці, на тій же підлозі. Завжди гадаючи, що найгірше вже минулося, і завжди кидаючись у піт, у страх від стуку у двері – мабуть, вони не знайшли нічого з того, про що він розказав, і тортури відновляться з іще більшим оскаженінням.

Хтось постукав у двері – Пауло шойно скінчив вечерю, та вже знав, що йому могли подати ранкову каву й тим іще більше заплутати. Він натяг каптура, почув, як двері відчиняються і хтось кидає на підлогу речі.

– Одягайтеся. І не знімайте каптур.

Це був голос «доброго поліцейського», чи пак «доброго ката», як він волів називати його подумки. Той не виходив, поки Пауло вдягався й узувався. Коли скінчив, чоловік узяв його за руку, сказав бути обережним з нижньою поперечиною дверей (яку він уже переступав багато разів, коли ходив до туалету, але, мабуть, чоловік відчував необхідність сказати щось увічливе) і нагадав, що шрами на ньому були лише ті, які він зробив собі сам.

Вони йшли хвилини зо три, коли інший голос сказав: «Варіант чекає на подвір'ї».

Варіант?[21 – Назва однієї з модифікацій «Фольксвагена».] Пізніше він зрозумів, що це була марка автомобіля, але в той момент подумав, що то шифрування, щось подібне до «Розстрільний загін уже готовий».

Його підвели до машини й просунули під каптур папір і ручку. Він і не думав читати, був готовий підписати все, що йому скажуть, можливо, і зізнання, яке принаймні покінчило б із цією божевільною ізоляцією. Але «добрий кат» пояснив, що це список його речей, знайдених у готелі. Наплічники лежали в багажнику.

Наплічники! Це було сказано в множині. Але він настільки оціпенів, що не звернув уваги.

Він зробив що наказано. Дверці з другого боку відчинилися. Через дірочку в каптурі Пауло побачив одяг – це вона! Від неї зажадали того самого: щоб підписала документ, та вона відмовилася, бо хотіла прочитати, що в ньому. З тону її голосу було зрозуміло, що жодного разу вона не піддалася паніці, повністю контролюючи власні емоції, і той тип – вимушено – погодився, аби вона прочитала. Коли закінчила й нарешті поставила підпис, її долоня торкнулася руки Пауло.

– Не дозволено торкатись один одного, – сказав «добрий кат».

Вона не зважила на це, і Пауло на якусь мить подумав, що їх обох знову затягнуть усередину і катуватимуть через непокору наказам. Він спробував забрати руку, але жінка стисла її сильніше й не випустила.

«Добрий кат» зачинив тоді дверці й наказав машині рушати. Пауло спитав, чи з нею все добре, і відповіддю був цілий звіт про те, що сталося. Хтось засміявся на передньому сидінні, і він попросив кохану краще помовчати: вони зможуть поговорити потім, або іншого дня, або в місці, куди їх везли – можливо, до справжньої в'язниці.

– Ніхто не підписує документ про те, що наші речі повернуто, коли не має наміру відпустити нас, – відповіла вона.

Тип на передньому сидінні знов засміявся – насправді засміялося двоє. Водій був не сам.

– Мені завжди казали, що жінки відважніші за чоловіків, – зазначив один з них. – Це ми тут помітили щодо ув'язнених.

Тепер уже пасажир на передньому сидінні попросив водія замовкнути. Машина їхала ще якийсь час, зупинилася, і той тип наказав зняти каптури.

Це був один із тих, хто схопив пару в готелі, – чоловік східного походження, але тепер уже усміхнений. Він вискочив з машини разом з ними, підійшов до багажника, витяг наплічники й подав їх, а не кинув на землю.

– Ви вільні. Зверніть ліворуч на першому перехресті, пройдіть іще хвилин зо двадцять – і побачите кінцеву автобусну зупинку.

Він сів назад, і автомобіль неквапом рушив, ніби його пасажирів ніщо не зв'язувало з тим, що сталося, – такою була нова дійсність країни: командували вони, і ніхто ні перед ким не міг чогось там оскаржити.

Пауло поглянув на коханку, вона на нього. Обое обійнялися, з'єдналися у довгому поцілунку й пішли до зупинки. Було небезпечно залишатися в тому ж готелі, вважала вона. Здавалося, що жінка ніяк не змінилася, ніби ці дні – тижні, місяці, роки? – були просто якоюсь мандрівкою в сні, а гарні спогади переважали й не могли бути затьмарені тією пригодою. Він крокував швидко, уникаючи ствердження, що провини мала вона, що їм не треба було їхати дивитися скульптури, вирізьблені вітром, що, якби вони просто рушили далі, нічого з того не сталося б, – проте винувата була не коханка, ані Пауло, ані хтось із знайомих.

Який же сміховинний і слабкий вигляд він мав! Раптом відчув шалений головний біль, такий сильний, що майже не давав йому йти далі, у напрямку до свого міста, чи повернутися до Брами Сонця й розпитати в давніх і забутих тамтешніх мешканців, що ж таке трапалося. Він зіперся на якийсь мур, і його наплічник зіслизнув долі.

– Знаєш, що з тобою? – запитала кохана й сама ж відповіла: – Я знаю, бо вже пройшла через таке на батьківщині під час бомбардувань. За весь той час твоя мозкова активність сповільнилась, і кров не промивала у звичайний спосіб судини всього тіла. Це минеться за дві чи три години. Та все одно купимо аспірину на зупинці.

Вона взяла його наплічник, підтримала його й примусила йти – спочатку повільно, а потім швидше.

Ну й жінка, яка жінка! Шкода, що коли він запропонував поїхати разом в обидва центри світу – до площ Пікаділлі та Дам, – вона сказала, що втомилася подорожувати та, широко кажучи, вже його не кохає. Кожен мав іти своїм шляхом.

Потяг зупинився, і через вікно вже можна було побачити страхітливий напис кількома мовами: «МИТНИЦЯ».

Зайшли кілька митників і почали оглядати вагони. Пауло вже дещо заспокоївся, екзорцизм скінчився, але одна фраза з Біблії, власне, з Книги Іова, не виходила йому з голови: «...і те, чого лякався я, надійшло на мене» (Іов 3:25).

Треба було контролювати себе: будь-хто може зачути його страх.

Усе добре. Коли, як сказав аргентинець, станеться найгірше й не пропустять – немає проблеми. Є й інші кордони, які можна перетнути. І, якщо й це не вдасться, завжди лишається другий центр світу – площа Пікаділлі.

Він відчував безмежний спокій, знов проживши жах півторарічної давнини. Усе просто треба зустрічати без страху, ніби звичайну життєву подію, – ми не обираємо, що з нами станеться, але можемо вибрати спосіб, як на це реагувати.

І він усвідомлював, що донині рак несправедливості, відчаю й безсилля почав давати метастази в його астральному тілі, але тепер чоловік уже був вільний.

Він починав заново.

Митники зайшли в купе, де сиділи Пауло з аргентинцем та ще четверо незнайомців. Як він і передбачав, митники наказали їм двом вийти з вагона. Назовні було трохи зимно, але ще не настала глибока ніч.

Природа має цикл, що повторюється в душі людської істоти: рослина дає квітку, аби бджоли злітали й допомагали творити плід. Плід дає насіння, яке знов перетворюється на рослини, що знов-таки розкривають квітки, котрі прикликають бджіл, аби ті запліднили плоди – і так до кінця віків. Ласкаво просимо, осене, хай собі йде старе, жахи минулого, а нове постає.

З десяток хлопців та дівчат провели в приміщення. Ніхто нічого не казав, і Пауло намагався триматися якомога далі від аргентинця, який це помітив і не нав'язував свого товариства, ні про що не питаючи. Певно, у той момент він розумів: його оцінюють, у хлопця з Бразилії, мабуть, є якісь підозри, та він побачив, що обличчя Пауло, спочатку ніби вкрите тінню, уже знову світилося (можливо, «світилося» було перебільшенням, але принаймні неабияка засмученість кількома хвилинами тому тепер уже зникла).

\*\*\*

Людей почали викликати по одному до якогось приміщення, і ніхто не знав, про що там говорилося, бо всі виходили крізь інші двері. Пауло покликали третім.

За столом сидів прикордонник у формі, який попросив його паспорт і зазирнув до великої картотеки з іменами.

– Одна з моїх мрій – це відвідати... – почав він, але тут же йому наказали не заважати роботі прикордонника.

Його серце закалатало швидше, Пауло змагався сам із собою, аби перевірити, що осінь прийшла, мертве листя почало опадати і нова людина вже поставала з того, що досі було просто чуттєвим лахміттям.

Негативні вібрації притягують інші негативні вібрації, тож він спробував заспокоїтися, особливо після того, як помітив, що в прикордонника була сережка у вусі – річ непомислима в будь-якій іншій країні, що він уже звідав. Пауло намагався відволіктися на кімнату, повну документів, на фото королеви й плакат із вітряком. Тоді чоловік простяг бланк, навіть не

запитавши, що Пауло збирався робити в Голландії, – йому потрібно було знати тільки, чи в того були гроші на зворотний квиток додому.

Пауло підписав: він уже знав головну умову подорожі до будь-якої країни й купив страшенно дорогий квиток до Рима, першої точки в Європі, куди він прибув, хоча дата повернення була аж через рік. Він потягся рукою до гаманця, схованого на поясі, готовий це підтвердити, та прикордонник сказав, що не треба, – він лише хотів знати, скільки в Пауло грошей при собі.

– Близько 1600 доларів. Можливо, трохи більше – я не пам'ятаю, скільки витратив на потяг.

Він прибув до Європи з 1700 доларами, що заробив як викладач підготовчого відділення театральної школи, яку він відвідував. Найдешевший квиток був до Рима. Прибувши туди, він дізнався, що тамешні хіпі збиралися зазвичай на площі Іспанії. Він знайшов собі місце для ночівлі в одному парку, харчувався бутербродами й морозивом і міг би зостатися в Римі, бо ж зустрів там одну іспанку з Галісії, з якою швидко подружився, і невдовзі вони стали коханцями. Урешті він купив видатний бестселер свого покоління, що точно мав повністю змінити його життя, – «Європа за п'ять доларів на день». За дні, проведені на площі Іспанії, він помітив, що не лише хіпі, але й добropорядні люди, називані «квадратними», читали цю книжку, де був перелік найдешевших готелів та ресторанів, а також найважливіших туристичних цікавинок у кожному місті.

Отже, він не загубився б в Амстердамі. Пауло вирішив попрямувати до свого першого пункту призначення (другим була площа Пікаділлі – він, звичайно ж, цього не забував), тоді як іспанка сказала, що іде до Афін, у Грецію.

\*\*\*

Він знову сказав, що може показати гроші, але йому вже повернули паспорт із штемпелем. Прикордонник запитав, чи він везе якісь фрукти або овочі – у нього були з собою два яблука, їх наказали викинути в сміттевий кошик назовні, при виході на станцію.

– І як мені тепер дістатися до Амстердама?

Йому пояснили, що треба сісти на приміський потяг, який ходить щопівгодини, – куплений у Римі квиток був дійсний до пункту призначення.

Прикордонник указав на інші двері, не ті, через які він зайшов, і Пауло знов опинився на чистому повітрі в очікуванні найближчого потяга, здивований і задоволений, що йому повірили на слово про квиток і суму грошей.

Він справді ступав в інший світ.

Карла не стала втрачати цілий вечір, сидючи на Дамі, насамперед тому, що почало дощити, а ясновидиця запевнила: очікувана людина з'явиться наступного дня, – і вирішила сходити в кіно на «Космічну одісею 2001 року», про яку всі говорили як про шедевр, хоча її не надто цікавили науково-фантастичні фільми.

Та це й справді був шедевр: він допоміг убити час, а фінал стверджував те, що вона, як уважала, знає – хоч тут не йшлося про «вважати» чи «не

вважати» – це була реальність абсолютна й незаперечна: час іде по колу й завжди вертається в ту саму точку. Ми народжуємося із сімені, зростаємо, старіємо, умираємо, вертаємося в землю й знов перетворюємося на с?м'я, яке, раніше чи пізніше, знов перевтілиться в іншу людину. Походячи з лютеранської родини, Карла якийсь час пофліртувала з католицизмом і в належний момент меси, на яку вчашала, промовляла всі рядки. Там були слова, що найбільше їй подобалися: «Вірую [...] у воскресіння плоті та життя вічне. Амінь».

Воскресіння плоті – вона спробувала якось поговорити про цей фрагмент з одним панотцем, питаючи про перевтілення, та священник мовив, що йдеться не про це. Вона спитала, про що ж. Відповідь – цілком ідіотська – була, що вона ще не дозріла до розуміння. Відтоді Карла почала потроху відходити від католицизму, бо помітила, що панотець так само не знав, про що говорилося в тій фразі.

– Амінь, – повторювала вона тепер, вертаючись до готелю.

Прислухалася до всього – а раптом Бог вирішив би поговорити з нею. Віддалившись від Церкви, намагалася шукати в індуїзмі, у даосизмі, у буддизмі, в африканських культах, у різновидах йоги хоч би якоїсь відповіді про сенс життя. Один поет сказав багато віків тому: «Його світло заповнює весь Усесвіт / Світоч любові запалює й оберігає Пізнання»[22 – Імовірно, ці рядки належать авторові.]

Оскільки кохання було в її житті річчю складною – настільки, що вона завжди уникала роздумувати з цього приводу, – Карла зрештою дійшла висновку, що Пізнання було всередині її самої – утім, це й було те, що проповідували засновники цих релігій. І тепер усе, що вона бачила, нагадувало їй про Божество, і вона намагалася, щоб кожен її порух був певним способом подякувати за те, що вона живе.

Цього вистачало. Найгірше з убивств – те, що вбиває наше радіння життю.

\*\*\*

Вона зайшла в якийсь кофі-шоп – місце, де продавалися різні типи марихуани й гашишу, – та лише замовила каву й трохи побалакала з якоюсь дівчиною, теж голландкою, що здавалася трохи збентеженою й теж пила каву. Її звали Вілма. Спочатку вони вирішили піти в «Парадізо»[23 – В описувану епоху – амстердамський молодіжний клуб і кав'ярня, осередок хіпі, створений у занедбаній церкві; тепер концертний зал і культурний центр.], та потім передумали, мабуть, тому, що це нікого б не здивувало, як і наркотики, що там продавалися. Цікаві туристам, та набридлі тим, хто завжди мав це під рукою.

Одного дня – одного дня у віддаленому майбутньому – уряди таки зрозуміють, що найкращий спосіб покінчити з тим, що вони називали «проблемою», – це все дозволити. Містика гашишу полягала передовсім у самій забороні, а від цього – і в пожаданні.

– Але це нікого не цікавить, – зауважила Вілма, коли Карла сказала їй, про що розмірковує. – Вони заробляють мільярди доларів на переслідуванні. Уважають себе вищими. Рятівниками суспільства й родини. Чудова політична програма – покінчити з наркотиками. Яку іншу ідею вони могли б запропонувати натомість? Ну так, покінчити з бідністю – та от ніхто в це більше не вірить.

Вони припинили розмову й задивились у свої чашки. Карла думала про фільм – «Володар перснів» – та про своє життя. Вона ніколи не зазнавала нічого

справді цікавого. Народилася в пуританській родині, навчалася в лютеранській школі, знала Біблію напам'ять, утратила незайманість ще підлітком з одним голландцем, що також був незайманим, мандрувала певний час Європою, знайшла роботу, коли досягла двадцяти років (тепер їй 23); дні здавалися довгими й однаковими, навернулася до католицизму, аби тільки допекти сім'ї, вирішила піти з дому й жити сама, мала коханців, які входили й виходили з її життя з частотою від двох днів до двох місяців, вирішила, що в усьому винен Роттердам та його підйомні крани, ті попелясті вулиці й порт, що пропонував історії набагато цікавіші від тих, які вона звикла чути від друзів.

Їй було легше з іноземцями. Єдиний випадок обмеження її вже узвичаєної свободи стався, коли вона дозволила собі втратити голову від одного француза, старшого на десять років. Карла тоді переконала сама себе, що зуміє домогтися, аби те запаморочливе кохання стало взаємним, хоча чудово знала, що француз заледве цікавився сексом – цариною, у якій вона була неперевершена й надалі намагалася вдосконалюватися. За тиждень по тому француз вирушив до Парижа, і вона дійшла висновку, що не може по-справжньому збагнути роль кохання у своєму житті – і це була просто біда, адже всі, кого вона знала, починали, раніше чи пізніше, говорити про важливість того, щоб вийти заміж, мати дітей, куховарити, мати з ким подивитися телевизор, сходити до театру, подорожувати світом, приносити маленькі дарунки, вертаючись додому, завагітніти, дбати про дітей, удавати, що не помічаєш маленьких зрад чоловіка чи дружини, казати, що в дітях єдиний сенс життя, перейматися тим, що в них буде на вечерю, ким вони стануть у майбутньому, як їм ведеться в школі, на роботі, у житті.

Так вони продовжували ще на скількись там років відчуття твоєї потреби на цій землі, аж доки, зрештою, усі роз'їжджалися, дім порожнів і єдиною річчю, яка насправді мала значення, був недільний обід – родина у зборі, завжди вдаючи, що все добре, що немає заздрощів чи суперництва між усіма, тоді як тишком-нишком дошкулялось одне одному, адже «я заробляю більше від тебе», «моя жінка має диплом архітектора», «ми щойно купили такий будинок – не повірите» і в тому ж дусі.

Двома роками раніше вона вирішила, що вже немає сенсу далі жити в стані абсолютної свободи. Почала подумувати про смерть, погралася з ідеєю вступити до монастиря, навіть приїхала до босих кармеліток, які жили без жодного контакту з миром. Сказала, що хрещена, відкрила для себе Христа й хотіла бути його нареченою до кінця днів своїх. Мати-абатиса сказала поміркувати місяць перед тим, як прийняти рішення, – протягом цього місяця в неї був час уявити себе в келії, змушеною молитися з ранку до ночі, повторювати ті самі слова аж до втрати їх змісту, вона зрозуміла, що не спроможна до життя, у якому рутинна здатна була привести її до божевілля. Мати-абатиса знала наперед: вона ніколи туди не повернулася; хоч би якою нестерпною була рутинна абсолютної свободи, завжди можна відкрити цікавіші речі для себе.

Один моряк із Бомбея, крім того, що був чудовим коханцем – а таке їй траплялося зрідка, – посприяв їй у відкритті східного містицизму, і саме тоді вона почала вважати, що останньою метою її життя було поїхати геть далеко, жити в печері Гімалаїв, вірити, що боги зрештою прийдуть говорити з нею, віддалитися від усього, що оточувало її дотепер і здавалося нудним-нуднучим.

Не вдаючись у подробиці, вона запитала Вілму, як їй Амстердам.

– Нудний-нуднучий.

От-от. Не тільки Амстердам, а вся Голландія, де всі народжувалися захищеними урядом, не боячись самотньої старості, бо існували доми опіки

й пожиттєві пенсії, медична страховка безоплатна або за мізерну плату, а останні королі насправді були королевами – королева-мати Вільгельміна, теперішня королева Юліана й майбутня спадкоємиця трону Беатрікс. Тоді як у Сполучених Штатах жінки палили бюстгальтери, вимагаючи рівності, Карла – яка не носила бюстгальтерів, хоча її груди аж ніяк не були маленькими, – жила в місці, де рівність уже була давно завойована, без метушні, без експібіціонізму, а завдяки предковичній логіці, що влада належить жінкам – саме вони керують своїми чоловіками й дітьми, своїми президентами й королями, які натомість намагаються створити загальне враження, що самі є блискучими генералами, главами держав, власниками підприємств.

Чоловіки. Гадають, що керують у світі, і не здатні й кроку зробити, не питаючи, як уважає їхня приятелька, коханка, кохана, мати.

Їй необхідно було зробити рішучий крок, відкрити в собі чи зовні край, що ніколи раніше не був досліджений, і вийти з цієї нудьги, яка, здавалося, щодня висушує її.

Сподівалася, що гадалка не схибила. Якщо людина, яку та наобіцяла, не з'явиться наступного дня, вона все одно поїде до Непалу, сама, ризикуючи стати «білою рабинею» й урешті бути проданою товстому султанові в країні, де гареми були звичною річчю, – утім сумнівалася, що хтось матиме відвагу зробити таке з голландкою, котра вміла захистити себе краще, ніж чоловік із грізними очима й гострою шаблею в руці.

Вона попрощалася з Вілмою, домовившись зустрітися в «Парадізо» наступного дня, і попрямувала до кімнати, де проводила свої монотонні дні в Амстердамі, місті мрій безлічі людей, які перетинали світ, щоб прибути туди. Вона йшла по маленьких, не брукованих вулицях, постійно уважно дослухаючись – а раптом долине якийсь сигнал, – не знала, що саме почує, але сигнали є отакими – несподіваними та замаскованими під буденні речі. Легкий дощ на обличчі повернув її знов до реальності – не довколишньої, а просто до факту бути живою, крокуючи цілком безпечно по темних провулках, натрапляючи на наркоторговців із Суринаму, які займалися своїм у темряві – це справді було небезпекою для їхніх споживачів, бо вони продавали зілля диявола – кокаїн та героїн.

Пройшла через якусь площу – здавалося, що, на противагу Роттердаму, це місто мало площу на кожному розі. Дощ посилився, і вона пораділа можливості всміхатися, незважаючи на все те, про що подумала в кофі-шопі.

Крокувала, молячись мовчки, без лютеранських чи католицьких слів, вдячна за життя, на яке скаржилася кілька годин тому, радіючи небесам і землі, рослинам і тваринам, від самого вигляду яких суперечності в її душі вирішилися й глибокий спокій охопив усе – не той спокій через відсутність викликів, а той, що готував її до пригоди, на яку вона зважилась, незалежно від того, чи знайде компанію, знаючи, що ангели її супроводжують і співають пісень, яких не могла чути, але які змушували її мозок здригатися й очищатися від брудних думок, і вона входила в контакт із власною душею та казала їй: «Я тебе люблю», – хоча ще не спізнала Любові.

Я не чуюся винною за те, що думала раніше, може, була фільмом, можливо, книжкою, але, навіть якщо я була заледве собою, з моєю нездатністю побачити красу, що таки існує в мені, прошу пробачити мене – я тебе люблю й дякую, що ти мене супроводжуєш, ти підносиш мене своїм товариством і звільняєш мене від спокуси насолод і страху болю.

Ніби для розмаїття, з'явилося ще й почуття провини за те, що мешкає в країні з найбільшою у світі концентрацією музеїв, за те, що в цю мить проходила по одному з 1281 міського моста, споглядаючи будинки, у яких

заледве три вікна розташовані на одному рівні – а це вважалося хизуванням і намаганням принизити сусіда – ця країна пишалася законами, що керували її народом, мореплавцями минулого, хоча люди пам'ятали лише про іспанців та португальців.

Вони зробили хіба одну погану оборудку в житті – продали острів Мангеттен американцям. Та не весь світ досконалий.

Нічний сторож відчинив двері готельчика, вона зайшла, намагаючись якомога менше шуміти, заплющила очі й, перед тим як заснути, подумала про єдину річ, якої не мала її країна.

Про гори.

Так, вона б вирушила до гір, подалі від цих безмежних рівнин, відвойованих у моря людьми, котрі знали, чого хочуть, і подужали приборкати природу, яка відмовлялась підкоритися.

\*\*\*

Вона вирішила прокинутися щонайраніше – і от уже була вдягнутою й готовою вийти об одинадцятій ранку, тоді як нормально вважалося виходити о першій дня. Це був день, коли, якщо вірити гадалці, вона мала зустріти того, кого чекала, і провидиця не могла помилитися, адже обидві вони ввійшли в загадковий безконтрольний транс, як це відбувається з більшістю трансів, через знак згори. Лайла сказала таке, що вийшло не з її рота, а від вищого духа, що опанував увесь простір її «консультації».

На Дамі ще не було людей – більше руху починалося по опівдні. Але вона помітила – нарешті! – нове обличчя. Волосся – таке, як геть в усіх тут, куртка без нагромадження латок (найпомітнішим був прапор із написом згори «Бразилія»), кольорова трикотажна сумка через плече, зроблена в Південній Америці, що тоді було модним у мандрівної молоді – так само як пончо й шапки із закритими вухами. Кутив сигарету – звичайну, бо Карла пройшла поряд і не відчула ніякого особливого аромату – просто тютюновий.

Він був безмежно зайнятий неробленням нічого, розглядаючи будинок на протилежному боці площі та хіпі навколо. Певно, йому хотілося зав'язати розмову з кимось, але його очі видавали нерішучість – надмір нерішучості, краще кажучи.

Вона всілася неподалік, але так, щоб із певністю спостерігати за ним і не дозволити йому десь піти, не спробувавши попередньо підкинути йому думку про мандрівку до Непалу. Якщо він уже проїхав Бразилією та Південною Америкою, на що вказувала сумка, тож чи не міг би бути зацікавлений у подорожі кудись подалі? Певно, судячи з його віку, він не мав багато досвіду, і переконати його не було б важко. Не важливо, був він гарний або ні, товстий чи худорлявий, високий або ж ні. Єдина річ, яка її цікавила, – просто мати компанію для власної пригоди.

Пауло теж помітив красиву хіпійку, яка проходила поряд з ним, і якби не його параліч нерішучості, він би вже наважився їй усміхнутися. Але йому бракувало відваги – дівчина здавалася відстороненою, можливо, чекаючи на когось чи й просто бажаючи споглядати ранок без сонця, але й без натяку на дощ.

Він знову зосередився на будинку навпроти – справжньому витворі архітектури, про який «Європа за п'ять доларів на день» повідомляла, що то королівський палац, збудований на 13659 палях (утім, за путівником, усе місто побудоване на палях, хоча цього ніхто й не відчував). На вході не було вартових, і туристи заходили й виходили – к?пи їх, безмежні вервечки, у таке місце він ніколи й не пішов би одразу після прибуття.

Ми завжди відчуваємо, коли за нами спостерігають. І Пауло знав, що красива хіпійка сиділа поза його полем зору, зосередивши погляд на ньому. Він повернув голову – і вона справді була там, але одразу почала читати, коли їхні очі схрестилися.

Ну, і що робити? Майже півгодини він роздумував, що мав би підвестися й піти сісти поряд з нею – саме цього він чекав в Амстердамі, де люди знайомляться без необхідності вибачень і пояснень, а просто через бажання поговорити й обмінятися досвідом. Під кінець цієї півгодини, повторивши собі, що абсолютно нічого не має втрачати, що це не був би ані перший, ані останній раз, коли йому відмовляють, він підвівся й пішов до неї. Вона не відводила очей від книги.

\*\*\*

Карла побачила, що він наближається – рідкісна штука там, де всі поважають індивідуальний простір. Він сів поряд і сказав найабсурднішу річ, яку лише міг:

– Пробачте.

Вона тільки подивилася на нього, очікуючи на продовження фрази, чого не сталось. Пройшло п'ять сором'язливих хвилин, і тоді вона вирішила перебрати ініціативу.

– Пробачити за що, власне?

– Та так.

Але, на її радість і щастя, він не сказав узвичаєних нісенітниць, як-от «сподіваюсь, я не заважаю», або «що то за будинок навпроти?», чи теж «ох, яка ви гарна» (іноземці обожнюють цю фразу), або ще «ви з якої країни?», «де ви купили це плаття?» або що.

Вона взялася трохи допомогти, оскільки була набагато більше зацікавлена, ніж хлопець міг сподіватися.

– А чому в тебе бразильський герб на рукаві?

– На випадок зустрічі з бразильцями – це країна, звідки я родом. Не знаю нікого в місті, отже, чи можеш мені допомогти познайомитися з цікавими людьми?

Так, значить, хлопець, який здавався розумним і мав чорні очі, що блищали з потужною енергією та ще сильнішою втомою, перетнув Атлантику, щоб зустрітися з бразильцями за кордоном?

Це здавалося геть нісенітним, але вона вирішила поки йому повірити. Вона могла тут же почати справу з Непалом і продовжити розмову чи відмовитися від неї назавжди, поміняти місце на Дамі, сказати, що має одну зустріч, або піти звідси, залишивши його самого.

Та зважилась не рухатися, і те, що вирішила й далі сидіти з Пауло – таким було його ім'я, – цілковито змінило її життя.

Бо так воно з коханням – хоча остання річ, про яку вона думала в ту хвилю, було це потаємне слово й приховані за ним небезпеки. Обое були разом, провидиця не помилилась, світ внутрішній і світ зовнішній швидко наближалися. Він міг відчувати те саме, та був надто нерішучий, як здавалося, або теж – був зацікавлений просто викурити з кимось сигарету гашишу, або – ще гірше – бачив у ній майбутню приятельку, щоб сходити до парку Вондела, зайнятися сексом і потім розпрощатися, ніби нічого надто важливого не сталося, крім одного оргазму.

Як за кілька хвилин визначити, ким є чи не є людина? Звичайно, ми розуміємо, коли людина викликає відразу, і тоді віддаляємось, але це був не той випадок. Він був занадто худорлявий, з добре доглянутим волоссям. Того ранку він, певно, помився, оскільки від його тіла долинав аромат мила.

У хвилю, коли він сів поряд і сказав абсурдне слово «пробачте», Карла відчула велику втіху, ніби вже не була самотня. Вона була з ним, а він із нею, і обое розуміли це – навіть попри те, що нічого більше не було сказано і вони не знали, що ж відбувається. Приховані почуття не розкрилися, але й не втаємничилися, просто очікуючи на час проявитися. Це був момент, у який багато стосунків, що могли б закінчитися великим коханням, утрачалися: або тому, що коли душі перебувають на поверхні земній, вони вже знають, куди прямують разом, і це їх відстрашує, або тому, що ми так влаштовані – навіть не дати часу, аби вони спізналися, ідемо в пошуках чогось «кращого» і втрачаємо шанс, що трапляється раз у житті.

Карла цієї миті давала проявитися своїй душі. Іноді їхні слова обманюють нас, тому що душі бувають піддатливі й урешті-решт приймають становище, насправді безглузде, намагаються задовольнити тіло й ігнорують те, у що Карла занурювалася дедалі глибше: Знання. Наше видиме Я, те, чим, на нашу думку, ми є, не більше, ніж певний обмежений простір, не властивий для справжнього Я. Тому людям дуже важко почути, що каже душа, і вони намагаються контролювати її, аби та й далі відповідала їхнім планам – прагненнями, надіями, майбутнім, бажанням сказати друзям «я нарешті знайшов кохання всього життя» або страхом залишитися самотнім у прихистку для старих.

Вона більше не обманювала себе. Не знала, що відчуває, і намагалася залишити речі такими, як вони є, – без надмірних виправдань та роз'яснень. У неї було відчуття, що мала нарешті підняти пелену, яка вкривала її серце, та не знала як і не відкрила б це зараз, отак швидко. Ідеальним було б тримати його на певній дистанції, достатній, щоб побачити, як саме поводитиметься в наступні години, або дні, або роки – ні, вона не думала про роки, тому що її метою була одна печера в Катманду, самотня, у контакті з Усесвітом.

Душа Пауло ще не відкрилася, і він не знав, як збагнути, чи ця дівчина не зникне за годину. Не знав, про що далі говорити, і вона також замовкла – обое погодилися на мовчання й задивилися вперед, нічого насправді не помічаючи: голландці крокували до кафе та ресторанів, пробігали переповнені трамваї – але в цієї пари погляди десь губилися, а почуття перебували в іншому вимірі.

– Хочеш істи?

Сприймавши це як запрошення, Пауло здивувався й зрадив. Він не міг зрозуміти, як така гарна дівчина запрошувала його пообідати – перші години в Амстердамі розпочалися дуже добре.

Він такого й не планував, а коли речі стаються без планування або сподівання, то виявляються приємнішими й кориснішими – розмова з незнайомкою, без жодного натяку на романтичний зв'язок, відбувалася якнайприродніше.

Чи була вона самотня? Скільки часу могла йому приділити? Що треба було зробити йому, аби втримати її біля себе?

Нічого. Низка ідіотських запитань зникла з простору, і він, навіть поївши нещодавно, готовий був іти обідати з нею. Лише сподівався, що вона обере не надто дорогий ресторан: його грошам треба було протриматися ще рік, до дати зворотного квитка.

Мандрівниче, ти відволікся; заспокойся.

Бо не кожен із тих, хто покликаний, буде ще й обраний.

Не кожна людина, що спить з усмішкою на устах,

Побачить те, що ти тепер бачиш.

Звичайно, ми маємо ділитися. Навіть коли цю інформацію всі вже знають, важливо не дозволити собі бути захопленим егоїстичною думкою дійти самому до кінця мандрівки. Хто робить таке – відкриває рай порожній, без жодної особливої принади, і невдовзі помиратиме від нудьги.

Ми не можемо захопити промені, що освітлюють шлях, і понести із собою.

Якщо ж учинимо так, то наповнимо наші заплічники ліхтарями. Але навіть з усім світлом, що несемо, не зможемо розраховувати на добру компанію. То навіщо це?

Але важко було заспокоїтися – слід запам'ятати все навколо себе. Революцію без зброї, шлях широкий без паспортного контролю й небезпечних поворотів. Світ, який раптом став молодим, незалежно від віку людей та їхніх переконань, релігійних і політичних. Сонце зійшло ніби провістити, що Ренесанс повертається, міняючи звичаї та вбрання всього світу – і одного прекрасного дня, у дуже близькому майбутньому, люди вже залежатимуть не від поглядів інших, а тільки від власного способу бачити життя.

Люди, вдягнені в жовте, танцюють і співають на вулиці, убрання всіх кольорів, дівчина роздає троянди кожному стрічному, усі усміхнені – так, завтра буде краще, попри те, що відбувалось у Латинській Америці та інших країнах. Завтра буде краще хоча б тому, що інакше не може бути: неможливо вернутися в минуле й знову дозволити моралізаторству, лицемірству та брехні захопити дні й ночі тих, хто крокує по цій землі. Він пригадував свої благання в потягу й тисячі критичних зауважень, які постійно чув від усіх – знайомих та незнайомих. Пригадував страждання своїх батьків і хотів у ту мить зателефонувати додому, щоб сказати:

Не переймайтеся, я задоволений, і невдовзі ви таки зрозумієте, що я народився не для того, аби вступити до університету, здобути диплом і влаштуватися на роботу. Я народився, щоб бути вільним, і можу отаке пережити: завжди матиму що робити, завжди знайду спосіб заробити грошей, завжди зможу оженитися і створити сім'ю, але теперішній момент – інший, це час шукати, бути лише в теперішньому, тут і тепер, з радістю дітей, яким Ісус призначив царство небесне. Якби було необхідно працювати, як селянин, я зробив би це без найменшої проблеми, тому що це дозволило б мені бути в контакті з землею, сонцем та дощем. Якби одного дня слід було зачинитися в кабінеті, я так само зробив би це без найменшої проблеми, тому що мав би поряд інших людей, з якими об'єднався б і зрозумів, як це добре – всістися довкола стола й розмовляти, молитися, сміятися й митися щовечора після цієї постійно повторюваної роботи. Якби було необхідно лишитися на самоті, я залишився б, якби відчув пристрасть і вирішив одружитися, то одружився б, бо впевнений, що моя жінка, кохання всього життя, прийняла б мою радість як найбільше благословення, яке чоловік може дати жінці.

\*\*\*

Дівчина поряд зупинилася, купила квіти й, замість віднести їх куди-небудь, зробила два вінки й одягнула собі та йому. І це не було кумедно – це спосіб відсвяткувати маленькі життєві перемоги, як тисячоліття тому греки ушлавлювали своїх героїв: замість золота – лаврові вінки. Ті могли зів'янути й зникнути, але не були важкими й не потребували постійної охорони, як-то з коронами королів і королев. Багато перехожих мали такі прикраси на головах, що робило все навкруги прекраснішим.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию ([https://www.litres.ru/pages/biblio\\_book/?art=43699788&from=362673004](https://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=43699788&from=362673004)) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

notes

2

Кабір (1440–1518) – індійський філософ-містик і поет, класик літератури гінді; святий у сікхізмі та суфізмі.

3

Рабіндранат Тагор (1861–1941) – класик індійської літератури, Нобелівський лауреат (1913), писав бенгальською мовою.

4

Гафіз (справжнє ім'я Шамсуддін Мохаммад Гафіз Шіразі, нар. між 1310 та 1337 рр., помер 1389 чи 1390 р.) – класик перської й таджицької поезії, сповідував суфізм.

5

Артур Фроммер (Arthur Frommer, нар. 1929) – американський автор книжок про мандри й засновник серії путівників Frommer's (1957).

6

Місто інків у горах Перу на висоті 2430 м, побудоване в XIV–XV ст.; стало відомим унаслідок експедиції археолога зі США Гайрама Бінгема 1911 р.

7

«Le Matin des magiciens. Introduction au realisme fantastique» (фр. «Ранок магів. Вступ до фантастичного реалізму»), 1960, – книжка езотеричної тематики, де робиться спроба пояснити загадкові явища та події історії, зокрема німецький націонал-соціалізм. Характеристика Жака Берж'є неточна: Яків Бергер (1912–1978) народився в Одесі, 1925 р. з родиною переїхав до Франції, здобув освіту інженера-хіміка; брав участь у русі Опору, допоміг з'ясувати координати німецького ракетного центру в Пенемюнде, який 1943 р. було бомбардовано; в'язень Маутгаузена.

8

Тибет як незалежна теократична держава існував у 1912–1951 рр.; після поразки у війні з Китаєм став частиною КНР.

9

Моїм Солодким Господом (англ.); це також назва пісні Джорджа Гаррісона, присвяченої Крішні.

10

Автор дещо змінив справжні слова Дж. Леннона.

11

Сила квітів (англ.).

12

Понта-Гроса – місто на півдні Бразилії.

13

В оригіналі гра слів: шахтар (mineiro) може означати й мешканця штату Мінас-Жерайс.

14

Насправді поданий автором символ, популярний також і в русі хіпі, є емблемою ядерного роззброєння, розробленою в 1958 р. британським дизайнером Джеральдом Голтомом: комбінація англійських букв N та D (Nuclear Disarmament – ядерне роззброєння) у прапорцевій сигналізації, вписаних у коло, що символізує Землю.

15

Одна зі споруд археологічного комплексу Тіауанако (Болівія), центру однойменної доколумбової культури, покинутого близько 1000 р. н. е.

16

Для цього австрійський географ, альпініст і тибетолог Генріх Гаррер найняв приватного детектива; з'ясувалося, що Госкін навіть не знав тибетської мови.

17

Природний парк Віла-Веля в штаті Парана на півдні країни.

18

Специфічні для Бразилії й Португалії ресторани табльдот: подаються смажені м'ясні страви, а відвідувачі просять офіціантів відрізати вподобаний шматок; гарніри й десерти викладені на великих столах у центрі залу.

19

Сальвадор Альєнде (1908–1973) – президент Чилі в 1970–1973 рр., представник соціалістичної партії; загинув під час військового перевороту, організованого генералом А. Піночетом.

20

Найжорстокіший період (1968–1974) військової диктатури в Бразилії.

21

Назва однієї з модифікацій «Фольксвагена».

22

Імовірно, ці рядки належать авторові.

23

В описувану епоху – амстердамський молодіжний клуб і кав'ярня, осередок хіпі, створений у занедбаній церкві; тепер концертний зал і культурний центр.